

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
џилера

УРЕДНИШТВО:
Трг Престоноаследника Александра број 2.

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ. ПИЈАЧКИ

Издаје сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

Генерал ДРАГ. ФРАНАСОВИЋ
председник Српског Црвеног Крста

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Срби и Арнаути

— Шта смо обећали покореним Арнаутима и како смо обећање испунили. —

Када се победоносна наша Косовска Армија кренула преко старе међе у стару Србинову Отаџбину пут Косова равна и славна у народ оних крајева растурена је на српском и арнаутском језику проглас, који у целисти гласи:

Свима племенима Шкипетарским

Браћо!

Без Божије заповести ништа не бива на овоме свету. И ми Божијом помоћу, ево долазимо с војском к вама. Ступамо у вашу земљу заробљену Османлијама већ пет стотина и више година. Долазимо не да вас заробимо, већ да вас ослободимо беда и невоља.

Браћо, ви сами видите, како Османлије, а нарочито Младотурци обарају све што вам је свето, драго и мило. Нападају вас војском, топовима руше вам куће, туку вас на очима ваших породица, и растерују вас са вашег огњишта. Немате сигурности имања и домаћег мира. Отимају вам из наручја вашу децу, те њима пуне своје хапсане и воде у Азију и Арабистан да проливају крв за Османлије. Због свих тих и других многобројних невоља ви устадосте на оружје и јуначки се бористе. Па кад не могоше Османлије пушком и топом да вас зауставе, они вас зауставише лажним обећањима. Ми ту исту борбу продужујемо и ако Бог да све те невоље, противу којих сте се борили, престаће од сада како ми по Божијој вољи вама долазимо да вас ослободимо.

Долазећи к вама, ми вам доносимо слободу, правду, и старинску част и поштење.

Тврду вама Божију веру и бесу дајемо, да вама неће нико дирати у ваше обичаје и веру, него ће сваки у своју веру веровати, како му је воља.

Часну вам реч дајемо, да нећемо дозволити, ни какве освете и да ће се заборав дати све што је раније било.

Тако исто дајемо вам бесу да ће свакоме своје имање остати и на даље својина његова и да му нико несме дирнути оно што је његово.

Своје међусобне спорове судићете и уређивати по вашим старим обичајима онако, како су судили и ваши очеви, дедови и прадедови од вакта Леке Дукађина па до сада.

Оружје ћемо употребити само противу оних, који се нама одупру оружјем у руци. Из које куће на нас пушка пукне она ће само кућа бити спаљена. Из кога села на нас буду пуцали, оно ће само село огњем сагорети.

Ми носимо у једној руци правду, истину, поштење и част, а у другој барут и олово. Ко нама изађе у сусрет као брат, загрлићемо га братски. Такву вама поздравље шаљемо, такву вама тврду бесу дајемо.

Земан је дошао, браћо да се турска царевина распадне; и да ми и ви заједно у миру и љубави живимо под владом узвишеног нашег Господара Врховног Команданта Краља Петра у чије име овај проглас и шаљемо на вас, браћо Шкипетари.

Шаљући вам овакво поздравље, ми се одужујемо и пред Богом и пред људима. А узимајући Бога за сведока, да ћемо дати реч одржати, ми вас чинимо пажљивим, да ће грех пасти на вас за свако непријатељско држање.

КОМАНДАНТ III АРМИЈЕ СРПСКЕ ВОЈСКЕ
ГЕНЕРАЛ Божидар Јанковић

Срби су своје обећање испунили, али нису и Арнаути. Покоривши се српској сили Арнаути су, када им се први пут учинила згодна прилика, дигли оружје противу оних који су им донели слободу. Пружили смо им: правду, истину, поштење и част. али су они, по

старој својој крвожедној навици, више волели барут и олово. И било је како су они хтели. Срби су испунили и једно и друго обећање и Арнауте, када нису могли лепим, огњем и мачем — научили памети. Арнаути су се овом приликом могли поучити, да је свако сам своје среће ковач и да ће код Срба жњети онако како буду сејали.

Борба на Самару и Тумби

— Како је трећи позив храбрих Пироћана надмоћније Бугаре —

Са два пука пешадије, ескадроном коњице, једним митраљеским одељењем и трима брзометним пољским батеријама, — Бугари су 23 јуна ове год у 4 сах. изјутра, извршили препад на стражарска одељења нашег III. пешадијског пука трећег позива на царинарници Дешчани Кладенац; а затим прешли у напад ка Самару и Тумби.

Борбу су прихватила предстражна одељења 4 батаљона тога пука, још на самој царинарници. Поступно повлачећи истакнута одељења својим јединицама 4 батаљон је примио изненадну и дрску борбу Бугара на прихватном положају — Самару.

Борба се развила на целом фронту овога батаљона. Паклена ватра бугарских граната, шрапнела, картеча и митраљеза необично је дејствовала. Пошто се јуначки борио скоро 7 сахата са надмоћнијом силом, — уз садејство наше позицијске батерије. 4. батаљон се повлачио са Самара ка положају Тумби, задржавајући продирање непријатеља.

Око 11 и по сахата пре подне, овај батаљон са свим се повукао, и служио је као пуковска резерва. Даљу борбу прихватила је артиљерија са још два батаљона. Упорно продирући од Самара ка Тумби, а под заштитом своје артиљерије, Бугари су били решени да заузму Тумбу. Али су настрадали. Наша артиљерија их је снажно одбијала и сатирала. До пред само вече, њихова пешадија је успела да заузме напуштени Самар, избацивши део артиљерије на Ланишту. Пошто је настала ноћ, Бугари су први прекинули даљу борбу — с намером, да је сутрадан продуже.

Тако је и било. 24. јуна, у 4^{1/2} сах. пре подне, непријатељ се јавио топовским зрном. Наша позицијска батерија примила је артиљеријску борбу. Ова борба се очајнички водила целог дана. Над надмоћнијом непријатељском брзометном артиљеријом наша позицијска батерија чинила је чуда. Туче артиљерију, уништава један бугарски топ и митраљез. Пешадију коси.

Надирући ближе положају Тумби, Бугари су све јаче одбијани артиљеријском ватром. Бугарска артиљерија такође дејствује. После подне је бича решавајућа борба.

Под заштитом артиљерије, непријатељска пешадија се била већ појавила на Ланишту. Али, не сме напред. С наше Тумбе топовски шрапнели скоро десеткују Бугаре. Па, ипак под кишом шрапнела, бугарска пешадија се приближује све ближе Тумби.

Настаје јача и јача артиљеријска борба с обе стране. Најзад, кад се Бугари привукли 3 – 500 метара пред положај, — наша артиљерија би потпомогнута и пешадијом из ровова.

Неописаном силином пушчаног и топовског зрна, пешадија и артиљерија лавовски се борила. Бугарин је само падао. Наши погодци су без промашаја. Мета је била сигурна. Бугари до ногу тучени.

Не могући да изврше свој паклени план-јуриш, Бугари су се дали у дивље бегство, — оставивши за собом доста пушака, ножева, ранчева и осталог ратног материјала. Тако су Бугари поражени на Дешчаном Кладенцу.

Да су Бугари до ногу потучени, и претрпели пораз сведочи факт, да се 25. јуна није могао приметити Бугарин. А од 25.—30. јуна једва да су се освестили од батина, зашто су морали да напусте границу на Дешчаном Кладенцу.

Нека је слава погинулом хероју капетану Николи А. Станковићу, и хвала пуку храбрих наших трећака и његовом команданту на јуначком држању.

Костурски.

Слика македонског села

— После два рата —

Мало, убого село Смиљанци, шест часова хода од Радовишта, симболизира сва македонска села у којима се скоро годину дана убија, пљачка, стрепи, кроз која пролазе четири војске и то не по једанпут.

Неки други! Не Турци, не Бугари, не Грци. Дошли Срби Све се разбегло у планине које су се надвисиле над селом из којих се чује вречање коза и шум лишћа. Раније су само неки избегавали: сад кад је наишла још једна војска избегли су били сви. Једва су их били уверили да им наши војници доносе смирење. Вратиле су прво старице са унучадима. Јадне, изнурене, савијене баке са уснама увученим у уста, као знаци да су зуби одиграли своју улогу до последњег чина, воде по троје четворо деце и презају од камичка који се откотрља. За њима су дошли старци, плашљиви старци великих косматих брада, мирни, заплашени, али изгледају равнодушни, јер је страх унутра у души. Млађи људи се нису још спустили; младиће су отерали Бугари у војску. Тако кажу. Али не умеју да објасне оне пучње који дочекују наше патроле овда онда...

Лепо окречена, ониска собица са обавезним дрвеним плафоном, необлепљеним даскама пуна је људи поређаних свугде поред зида, на миндерлуку старог српског стила. Уз један део зида нема миндерлука. Над њим је, близу тавана, свугде унаоколо собе, полица. У угловима су троугле полице на којима су вретена домаћице, послужавник, клипови од кукуруза и једна птица од плеха играчка малог Арсе, домаћиновог сина, који, правећи стереотипни дечји гест прстом о усне, радознано и уплашено посматра овај необични скуп.

Ови стари људи имају тако мало речи и мисли. Нешто несложено, примитивно, себарски просто, је у њима. Једном седамдесето годишњаку су јуче Турци убили сина.

— Убили га, каже он обично, некако пословно, као кад би казао: „Он руча“.

Данас су га сахранили, и он ето мирно, хладно говори како од сад треба да буде мир. Он не зна шта

је, Србин, Бугарин, Македонац, Старо Србијанац. Главно да је Хришћанин. Па ни то; он је човек; они су људи пре него што су очеви!

Јадни ти људи. Уплашени су, теменају, једва пружају руку да прихвате нашу пружену руку; неће да седну док их скоро не натерамо и док им коџа-башија, кмет, Серафим Костантинковић, који се ослободио, не каже да седну.

Седамдесетогодишњак, наслоњених руку на полицу, објашњава нам, да су под Турцима чинили тако. Он нема речи да нам објасни све о њима него показује — клечећи теменајући метанишући — мимиком и ставом како су стајали пред Турцима и клечали на земљи.

Мали Арса се ослободио: један од наших му дао марјаш и он гледа весело и као да хоће да докучи ко су ови нови људи који имају браде и косу као његов крупни тата, горштак који ћути и не обзире се на њега, а који се, ето, занимају њиме. Једва је дочекао да се похвали: „Мајко! пара“.

Домаћица, отресита, небуњена, али са пуно патријархалне смирености ушла и стала крај врата. Ни за жива Бога да седне. Додатосмо јој шећера да нам скува кафе, јер га нису имали.

— Ми овако, одговара она, кад јој говоримо како наше жене живе, и са ставом великог небивања, уз врата, гледа отворено, слободно и пажљиво како се између нас и ових горштака проведа љубав и мир и говоре да није лепо што раде Бугари и Турци.

Они би једном мира...

Један ниски средовечни човек улази слободно, здрави се са свима нама, поздравља нас добродошлицом. Он је некако озарен. Доноси абер од мајора Вуловића да сви изађу у своје њиве и жању и скупљају жито.

Они верују да ће бити безбедни. Има помало сумње, страха. Али, зар није мајор пре неки дан рекао да сви сиђу с планине у домове и да ће бити рђаво само онима који не послушају наредбу.

Зато и сад остављају нас и иду да се спреме да сутра рано оду на рад.

Остали смо у соби, нас тројица и наш чауш, Абдула, да се одморимо и преноћимо.

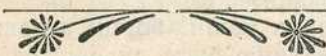
На нас су упрле очи многобројне слике са зидова ове једва осветљене собе у најбољој кући Смиљанаца. Нешто мрачно скоро средњевековно, у њима. Иконе, веће и мање: Свети Ђорђе, слава домаћинова, Растављања Свете Теодоре од душе своје, Слика Грехова.

Са оближње планине допире блека и вречање, и шум лишћа.

На речици стоје српски војници и гледају да је село мирно.

Наши на страни: Чедо Мијатовић

Српски Црвени Крст

— Његов рад и заслуге —

Рат, који је почео пре више од године дана прво с Турцима, да се после настави са савезницима Бугарима и приведе крају раш ишћавањем старих рачуна са Арнаутима, који су нам кроз векове племе готово истребили на Косову, тражио је пуно жртава и пуно самопожртвовања од оних, који су били изложени непријатељској ватри, а много рада и пожртвовања од оних, који су остали у позадини, да ту вршећи своје дужности олакшају успехе оних, што се с пушком у руци боре на живот и смрт за спас Отаџбине.

Било је пуно начина, да се олакшају операције наше војске, да им се огагрантује успех и сваки је по својој српској дужности вољно и орно послужио своју Отаџбину. И само за то, што је цео народ савесно и предано вршио своју дужност, што смо сви били прожети једном мишљу, једном, идејом, једним уверењем: да сада или никад ваља саградити, општим прегнућем, Велику Србију, само томе имамо да заблагодаримо за ратне успехе у два рата, у којима се нештедимице лила људска крв, да преко хиљадама телеса мртвих онима што остану у животу ограничани лепше, боље, срећније будућности.

Сви смо радили по својим силама, сви смо доприносили по својим моћима, сви смо привређивали по свом најбољем знању и умењу и опште заједничко дело уродило је плодом, којим се као држава и као нација пред целим светом и с пуно права можемо поносити.

Сви смо радили, што нам је дужност била, што смо те дужности свесни били и што смо знали, да у нама лежи наша будућност.

Историја Српског Народа одужиће се по заслуги овој великој, нећемо претерати ако кажемо да сада највећој генерацији српској, која је општим прегнућем створила дивљења достојна дела.

Ове колосалне успехе нису могли створити појединци ма колико они генијални били. Ми смо у овим догађајима имали великих умова, али слава ни част не може се приписати појединцима, јер успех је дело целине, која и јесте тако велика, што се све претворило у једну душу у стотинама хиљада тела.

Па ипак не треба пренебрегавати ни заслуге великих група из позадине па чак и самих појединаца. На против ваља их истичати као примере величине нашег народа у свима правцима.

Док су се славни наши борци крвавили на бојноме пољу они којима није било суђено, да се нађу у ра-

довима Косовских осветника појмили су своју српску дужност и кад не моглоше својом крвљу помоћи покајање Косова притекоше у помоћ прилозима обилно и свесрдно са свих страна где Србина жива има.

Притецимо у помоћ Српском Црвеном Крсту! орило се свугде где се српска реч чује и Црвени Крст је засут прилозима, који су најпапетније и најцелисходније употребљени.

Годинама се Црвени Крст спремао за дане, које смо последњу годину тако срећно проживели. Оно што је друштво урадило, да рањенима ране олакша, да болнима здравље поврати, да здраве јунаке од зла времена, заразе и других недаћа спасе, показује, да се у миру предано и озбиљно радило, да се потпуно спремно дочекали велики дани, и да су људи чијем је старању и

бризи поверено извођење светог друштвеног задатка искрено били загрејани за тај посао, да су га вршили не штедећи себе и своју снагу са највећом љубави, са пуно разумевања и с преданошћу, која њима у друштву чини част, а нама је била од недогледне користи.

Пре 37 година предвиђајући све оно што се збило, онда млади лекар др Владан Ђорђевић дао је идеју, својим предавањем „Црвени крст на белој застави“, да се оснује Српско Друштво Црвеног Крста. Предавање је било 2 јануара, а друштво је основано 18 јануара 1876. И већ за први српско-турски рат, који је избио неколико месеци после тога, наш Црвени Крст био је од огромне користи. Још од веће користи био је у другом-турско-бугарском рату, али се све то не да ни сравнити с огромним услугама, што их је Српски Црвени Крст учинио српској војсци у ова два рата: са Турцима и с Бугарима. █

Задатак Српског Црвеног Крста је у миру, да у споразуму са војним савитетом спрема оно, што ће бити потребно за помоћ у време рата, а у време рата да припомаже војни савитет у лечењу и неговању болесних и рањених војника.

Кроз 36 година предана рада и ако је за то време, Црвени Крст у три рата испуњавао своје дужности, успео је да стече леп капитал, благодарећи у многоме пажњи државе, која је у свему друштву излазила на сусрет. Тако је данашњи неуморни председник Српског Црвеног Крста ђенерал Драг. Франасовић као министар војни 1896. изнео пред Народну Скупштину и ова је усвојила закон о олакшицама и правима датим Српском Друштву Црвеног Крста. Тај закон много је допринео успесима Српског Црвеног Крста, који је по својим повластицама и правима четврти по раду у целоме свету. Само су Јапанци Руси и Бугари своје Црвеном Крсту дали веће повластице од Ср-

Из међународног Црвеног Крста

Председник међународног конгреса Густав Адор из Женеви (седи) његов секретар ф. Борбеј (десно). Српски изасланик др Вој. М. Суботић (лево),

бије, која никад неће зажалити, што је те повластице дала, јер је извукла из тога стоструке користи онда кад нам је та корист била најпотребнија.

Капитал друштвени растао је из године у годину и савесна управа гомилала је беле паре за црне дане. Када је држава загазила у први рат с Турском капитал Црвеног Крста био је 160.300 84 динара, а када смо сада ударили на Турке тај капитал био је скоро два и по милиона динара.

Под управом данашњег председника, уваженога генерала Драг. Франасовића нарочито се друштвени капитал умножио. Његова је највећа заслуга установа лутријског зајма од 1906. године, који је друштвени капитал обогатио са два милиона динара.

Периода начелниковања генерала Франасовића биће у историји Српског Црвеног Крста записана златним словима. Оно што је Франасовић за друштво, за српске рањенике, учинио никада се не може заборавити и он ће трајно бити спомињан као један од највећих савременика при грађењу Велике Србије.

Када је оглашена мобилизација Српски Црвени Крст развио је живу акцију у два правца: да супља прилоге и да помаже и спасава рањенике. У оба правца је наш Црвени Крст постигао управо колосалне успехе, који су диван сведок народне свести Срба свих и свуда.

За време рата Српски Црвени Крст је прикупио пуна два милиона динара прихода и све то дао на рањенике и невољнике. У ова два рата Црвени Крст је за годину дана више потрошио но за свих 36 година ранијег свога постојања са три рата.

Српски Црвени Крст је све болнице наше снабдео и то обилато са свима потребама, а рањеницима је спремио свакојаких понуда. За саму преобуку Црвени Крст је дао око пола милиона динара. За опанке је дато 120.000 динара, а дато је 170.000 динара у новцу као помоћ рањеним и оболелим за бање.

Друштво је о своме трошку подигло десет Декерових барака за заразе, а за вграде за купање и дезинфиковање одеда у Пироту утрошило је 150 000 динара.

Половину српског завоја српској војсци, који је био од недогледних благотворних последица у рату, дао је Црвени Крст, који је купио и многобројне апарате за пречишћавање воде, да се војници спасу зараза.

У опште није могуће изрећати све, шта је Црвени Крст урадио и колико је помогао онима, којима је помоћ требала. Тек

када се закључе и објаве рачуни моћи ће се видети шта нам је Црвени Крст вредео и колику смо велику вајду од њега имали.

Заслуга за то припада људима, који су ово годину дана дано ноћно не знајући за умор и не тражећи одмора као кртице радили и припомогли нашим бојним

успесима. Грех би био те неуморно радене људе не поменути и јавно им не признати њихове велике заслуге, које су много допринеле смањењу броја наших жртава.

Генерал Франасовић, др Вој. М. Суботић и пуковник Јов. Ванлијћ, чијим ликовима украшујемо странице данашњег броја, најзаслужнији су, али ћемо о заслугама њиховим и њихових другова више проговорити у идућем броју.

Наши у Америци: Српски женски одбор Црвеног Крста у Њујорку.

Америчко Српство за Црвени Крст

На први глас, да је Србија дигла војску да свети Косово цео српски народ прегао је да прилозима својим помогне српским рањеницима. Није при том седло скрштених руку ни Српство у Америци, где су одмах образовани многи одбори и прикупљени лепо прилози. Српкиње у Њујорку појмиле су своју српску дужност, па су се састале у Српском Дому, што га је поклонила Србима племенита Енглескиња мис Јелена Хартлеј Џенкинс, а чију слику доносимо на овој страни. На томе скупу образован је одбор Српкиња, који је скупио знатну своту прилога за наш Црвени Крст. Наша горња слика представља чланице тог вредног патриотског одбора. На слици су: **госпође:** Катарина Банић председница, Милица Брадић потпредседница; Ана Крејчик благајница, Ј. Милићевићка секретар; Кајка и Анка Димитријевић, Зорка Нешић, Љубица Акшамовић, Роса Милојевић, Ана Бугарин, Софија Поповић и Ракила Токина и **госпођице:** Даница Шовљански, Јелена Петровићева, Зорка, Иванка и Олга Милошеве, Драгиња и Загорка Курљет, Анка и Десанка Кулик, Ана Холек, Мага и Мара Милићевић, Јулка Јакшићева и Тинка Лисица.

Ове честите Њујоршке Српкиње с пуно одушевљења неуморно су легле на посао, да за Црвени Крст прикупе што више прилога међу својом браћом, како би и Њујоршко Српство показало да узима удела у стварању Велике Србије.

Хиљадиле се овакве Српкиње, које ни преко океана не заборављају на своје Српство.

Српски Дом у Њујорку.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Борбе с Арнаутима

— Гоњење Арнаута од Маврова до Дебра —

Да би се спречили арнаутски упади на правцу Жеровница — Маврово — Гостивар, упућене су 9 септембра две чете 20 пешадијског пука, које су дотле гарнизовале у Гостивару и Тетову. Ове су се две чете које због рђавих позиција, а које због надмоћности Арнаута морале повући без отпора на положај Влаиницу који је на вододелници река Радике и Вардара.

Ради појачања ових двеју чета и да би се још сигурније спречило надирање Арнаута, 9. септембра у вече послате су још две чете 20 пешадијског пука из Скопља, са мајором Милетом Здравковићем на челу, који је са четом стигао на положаје 11 септембра у 5 сати у вече. Мајор Здравковић је одмах узео команду и на осталим четама, којих је било још три и међу којима је била и једна чета из 19. пешадијског пука из Дебра.

Свих ових пет чета отпочело је са Арнаутима борбу, која је трајала све до мрака, када је борба морала бити прекинута. Мало ниже од ових положаја била је једна батерија од 4 топа, која је избацила 3—4 мет а пошто је ноћ прекинула борбу. Арнаути су ту ноћ у главном задржали исте положаје и целу ноћ су халакали и пуцали. Преко ноћи се наше чете врло добро утврде, не одзивајући се на арнаутско пуцање у ваздух.

12. септембра изјутра око 5 часова, Арнаути свом силином навале на наше десно крило и не само да су задржани у надирању, него су на терани у дивље бегство. На десном крилу командовао је капетан Миленко Миљковић, који је увек био пред својом четом и претходно примером. По наредби коју је добио, имао је да се заустави на дотле већ заузетим положајима и да пушчаном ватром даље гони непријатеља. Да је капетан Миљковић имао наређење да настави надирање, ствар би брже била решена, јер друга чета, која је имала да им пресече пут и да опколи Арнауте, дошавши под јаку арнаутску ватру, морала је да се повуче. Арнауте то охрабри, и они алакну напред свом снагом опет на десно крило.

Отвори се жестока борба. Наши нису хтели да се макну. Арнаути су бесно надирали. Тукло се кувдацима и ножевима, ашовима. У тој борби буде тешко рањен капетан Миљковић, и војници, видевши то, почеше се повлачити.

У повлачењу их, после непуних 300 метара, заустави мајор Здравковић, који је тога тренутка наишао. Он их понова поведе на јуриш и нагло заустави Арнауте у продирању. У то време Арнаутима стижу појачања и да не би наша батерија дошла у опасност, мајор нареди повлачење на згодан положај, на коме су се наше трупе држале до доласка дваестог пука „Цара Лазара“.

У овој борби 12. септембра из тога батаљона 20. пука погинуло је 4 а рањено 25. војника, Арнаути су пак код једне карауле, око које се водила најжешћа борба, оставили преко 30 лешева, ма да су многе своје жртве односили собом,

Тако је било 12. септембра.

Ноћу између 12. и 13. Арнаути су са велике даљине узнемиравали наше војнике, пуцајући с времена на време. Али све то није имало никаква успеха.

13. септембра ујутру почела су се поједина одељења Арнаута да спуштају у долину Вардара, код Речави и Врутока. Наше трупе су отвориле ватру, помогнуте артиљеријом, која је дошла са 12-тим пуком. Свако даље надирање Арнаута заустављено је. Артиљеријска и пешачка ватра их је тако страшно обасула, да су се они одједном дали у дивље бегство.

То после подне, око два сата почела су са арнаутске стране да пуцају два брдска топа, али тако неправилно и несигурно, да се одмах видело да не умеју да рукују топовима. Њихови топови су били намештени на Влаиници.

Међутим су нашим трупама непрестано стизала појачања. То после подне заподела се јача борба између Арнаута и предњих делова 12. и 20. пука. У тој борби погинуло је око 40 Арнаута. Ноћ је опет прекинула борбу и нашим трупама је време до ујутру дато за одмор.

14. септембра био је наређен напад 12 пука и батаљона 20 пука. Напад је извршен око 10 часова свом

силином, и Арнаути се после кратког отпора дадоше у дивље бегство. Наше су трупе заузеле најглавније положаје. Наступање се наставило до ноћи.

Уз пут, где год је наша војска пролазила, наилазила је на поплањена и опљачкана села. По селима су наши војници наилазили на мртве Арнауте побијене секиром или ножем, што значи да су се међу собом сами убијали. Арнаути су потпуно уништили села Леуново и Никифорово, а опљачкали Мавровске Ханове и Маврово.

Арнаути су ту ноћ

одступили ка Жеровници, долином реке.

15. септембра наша је војска продужила марш без великог отпора и дошла до линије Трина — Галичник испред самог Маврова. Ту је 12. пешадијски пук наишао на предње делове 7. пука Краља Петра и заједно с њим наставио продирање.

16. септембра није било великих борба, заузета је Жеровница и цела долина реке Радике и истога дана дошло се у близину Дебра.

У овом сукобу Арнаути су оставили око 400 мртвих. С наше стране погинуло је 4, а рањено 29. војника. Међу рањенима су и наредници 20. пука Јован Младеновић, који се у турском рату борио као редов, а сада рањен као наредник, и Драгиша Павловић.

Наши војници су се храбро држали и показали да се умеју борити не само са уређеном редовном војском већ и са дивљачким хордама и разбојницима у масама. Наши официри су и овога пута претходили примером и без страха излагали се највећој ватри.

Арнаути, изгледа нису довољно познавали снагу српске војске и срчаност српских војника, али после ови борби, у којима су тако рђаво прошли неће се шале усудити да нас изазивају.

Наши у Љешу: Пред војном болницом.

Психологија српског рањеника

Сва јавна зграда у престоници краљевине Србије, све основне и средње школе, све казарне претворене су биле у болнице, и све је то било препуно рањеника. Многи рањеници, који су се јуначки борили пред Кумановом, код Прилица и Витоља, на Косову и пред Скадром тек што су напустили болничке постеље и били орни да пођу својим кућама, морали су се понова враћати у лавац и ући у нов страшнији ужаснији окршај. Рат са Турцима био је шала према рату са Бугарима, које су на спавању напали свог дојучерањег савезника. Болнице се понова почеше пуњити: српски борци, који су се онако очајно борили за Бугаре пред Једреном, који су јуришали на једренске бастионе и бетонисана утврђења, сад су морали бранити нападнуту Отаџбину своју од тих истих Бугара за које су Срби великодушно крв своју проливали и драгоцене животе залагали. Почеше стизати рањеници са Злетовске реке, од Криволака и Штипа, са Кочана и Чупиног брда, са Књажевца и Владине, са Ретких Будава и Киселице. Све болничке зграде се убрзо испунише рањеницима; негде чак и по дугачким ходницима спавају. За свакога мора бити места. Много је жртава, много рањеника; за свету ствар Србине слободу велика река крви је проливена. Србин врло скупо плаћа слободу своју, далеко скупље него и један народ на белом свету. Ми смо сваку стопу српске земље на мачу задобијали и скупом крвљу својих синова икупљивали. За то Србин тако силно и воли своју Отаџбину и њену слободу, за то је тако грозничаво чува и за то се толико залаже и жртвује за њу.

Болнице су пуне рањеника — има их неколико хиљада; а три или четири пута више их је по осталим крајевима Отаџбине: у Нишу, Скопљу, Куманову, Ваљевоу, Шапцу, Ђуприји и другим местима. Више од тридесет највећих престовничких зграда, школа и касарни, претворене су у болнице, у којима стотина и више лекара и још три пута и четири пута више болничара с пожртвовањем врше своју тешку самаријанску дужност, негују наше рањенике.

Ти многобројни рањеници што по болницама леже пребијених руку, исечених ногу, изрешетаних груди и трбуха, исечени, избодени, унакажени, измучени глађу и жеђу, непрекидним маршевима и очајним борбама, тешким напорима и неспавањем, безбројним невољама и патњама — сви они чине један засебан свет, који свакоме посматрачу и посетиоцу мами сузе из очију, али у исто време буди у души дубоко и трајно поштовње и дивљење. Српски рањеник, као и српски народ има своју Психологију, која се битно разликује од Психологије осталих народа, а нарочито Бугара. То су два потпуно различита елемента, две савршено антиподне душе, које никада сличнога неће имати. Српски рањеник показује одлике једне скроз хришћанске душе, његово се трпљење и патња равњају патњама разних религиозних мученика, његово спокојство и отменост имају аристократску одлику, његово понашање према свакоме је понашање брата према брату, што је одлика демократске душе. Сваки рањеник не жали што је рањен, што му је рука размрсана, нога одсечена, што му је уво одрезано или груди изрешетане. Он се тим поноси и нема ни јаука ни суза за физичке болове своје. Сваки осећа част да је рањеник, јер зна да је послужио великим задатцима Отаџбине, на коју су у дивљем бесу наслупали ноћу и мучки дојучерашњи савезници; сваки од њих осећа да је и он један од оних који су стајали на бранику Отаџбине и да је гледао смрт у очи. Рана његова на глави или лицу, у грудима или трбуху, код ребара или кукова, на рукама или ногама речит је сведок о његовом пожртвовању и јунаштву и ма како та рана била тешка и опасна сваки је подноси мирно, спокојно сматрајући за част да је има и за недостојно да се на болове од ње жали. Ти су рањеници

били у оловној киши, бранили Отаџбину и певајући смрти у очи гледали и нису се уплашили.

Страни лекари, који су били у разним мисијама Црвенога Крста и лечили све ове рањенике, секући им ноге и руке не могу довољно да се надиве њима, не могу да се напричају о душевним особинама тога свега. Странац се диви величини, чистоти, дубини и ширини душе српског рањеника. Из многобројних психичних особина, које рањеници посведневно долазећи с њима у додир испољавају, ови страни учени и културни људи изводе закључке о необично лепим и дивним етичким особинама српске нације, о души и психичним особинама српског народа. Из многобројних примера и посматрања рањеника изводе они многе закључке који показују резултате њихова проучавања — а у њима се у необично лепим бојама карактеришу српски рањеници, који чине језгро српског народа, језгро народне, колективне душе. Сваки од ових посматрача утврђује да се душа српског рањеника битно разликује од бугарске душе.

Неколики примери, које су сами ти културни и учени странци забележили, утврђују ово њихово посматрање.

Један млад човек, тек што је прошле године свршио школу, похитио је у борбу. Шрапнел га је ударио на четири места; једно шрапнелско зрно, прошло му је и кроз трбух али срећом није повредило црева. Пати од болова у стомаку. Лекар је због тога забринут и пита га: бл ли његов стомак поднео неке гадне пилуле? Младић весело одговара: „Само их дајте. Кад смо гутали бугарске шрапнеле, зашто не би докторске пилуле!“

Или овај случај. Шрапнелска зрна расула су се тако несрећно да су једноме борцу сву шаку размрскала. Требало је размрскаву шаку одсећи. Рањеник је из Лазаревца сељак из добре куће. Не хотећи допустити да га наркотизирају кад му секу руку, он је мирно посматрао како лекар реже тврду кост. Пошто је размрскани део руке са прстима и шаком пао у лавор, рањеник издиже онај остатак исечене руке у вис и визну: „Живела велика Србија, велика и срећна! Живео краљ!“

И још један пример: Наредник један борно се на Једрену. При јуришу на једно једренско утврђење граната га тако несретно нађе и рани, да су му лекари морали одсећи ногу до под колена. За браћу Бугаре пролио је крв и жртвовао ногу; а за то је добио сребрну медаљу. Али кад је чуо за сраман и мучки напад бугарски на српску војску он тресну бугарску медаљу о земљу, плуну у страну гадећи се.

— „Идем, идем у борбу, идем у рат с једном погом... Жалим, дубоко жалим што сам ради њих ногу изгубио... али сад идем противу њих и не жалим да главу изгубим!“

Ето какви су српски рањеници. Из ових и оваких примерака, којих има безброј, састављају они културни и учени странци слику о души српског борца, о души српског народа. Та слика мора бити дивна, као што је и душа самога народа.

П.

Какви су: Срби и Србија

— Оцена странаца —

Др Фрањо Везели, који је за време целог српско-турског рата био управник 18. резервне болнице у Београду, иначе врло угледни чешки лекар и родољуб, у прашком „Позору“ пише врло симпатично о српском народу и Србији, а тај чланак завршава овако:

„Ако хоћеш да видиш какав је био чешки народ у доба своје самосталности, ако желиш да видиш какав треба у будућности да буде чешки народ, иди у Србију и надиви се слободна ваздуха.“

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

Д-р Лаза Пачу МИНИСТАР ФИНАНСИЈА

Штаб Тимочке Војске

МАЈОР Д-р Војислав М. Суботић
секретар Српског Црвенога Крста

ПУКОВНИК
командант дунавске д

ске под кулом у Кули.

Коста Стојановић МИНИСТАР НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ

Генерал Јован Ванлић
ске дивизијске области

ПОТПУКОВНИК Војислав Николајевић
јунак са Куманова.

Жртве своје дужности

— На брани Отчествa пала интелигенција —

† **Ђура Поповић — Пфаф**

адвокат из великог градишта

Двадесет другог јула ове године угасио се у Пожаревцу живот једног ваљаног младог грађанина, нежног супруга и оца, преминуо је Ђура Поповић — Пфаф, адвокат из Великог Градишта. Као војни обвезник навукао је клице опасне болке, која га је после дужег боловања отргла у најлепшем добу у 32 години живота.

У пак. Ђури губи у подједнакој мери и друштво и држава. Спреман правник и савесан адвокат, Ђура је брзо освајао симпатије свију оних са којима је долазио у додир било приватним било адвокатским послом.

Отпочео је адвокатску каријеру у В. Градишту — пре три године и одмах су га рамски самостални радикали почастовали својим избором за председника средског партијског одбора и кандидацијом за народног посланика последњих избора. Тежак је удар његовом смрћу нанет најближој околини — перодици пок. Ђуре. Умро је у тренутку када је био најпотребнији и родитељима и својој супрузи а нарочито својој небринутној дечици — Нека је лака земља добром и че стигом Ђури Пфафу, а успомена на њега остаће дуго и дуго код пријатеља и другова, који ће га се вазда сећати као искреног друга и поузданог пријатеља.

† **Никола Милошевић**

адвокат из Шапца

Почетком августа месеца изненада је подлегао опасној болци тифусу, коју је добио на вршењу своје војничке дужности, млади адвокат шабачки Никола Милошевић. Као војни обвезник пок. Никола проба вио је на војној дужности све време од почетка рата — не дочекавши да види крај триумфалног успеха српске војске, њен повратак у Отаџбину.

Адвокатски ред смрћу Николе Милошевића повећао је свој губитак још једном новом и крепком снагом. Као адвокат у Шапцу, пок. Милошевић је за релативно кратко време стекао велики број пријатеља и клијената, који су од његове солидне спреме и савесног рада очекивали праведну заштиту пред судовима, али су све те лепе наде скопчане са овим младим животом, сахрањене заједно с њим у гроб.

† **Поп Љубомир Радивојевић**

У војној болници у Нишу преминуо је 24. августа поп Љубомир Радивојевић свештеник из Кушиљева, у округу пожаревачком. Као један од интелигентнијих свештеника одређен је за војног пуковског свештеника 9. пука другога позива, с којим је за сво време опадне Једрена провео под Једреном живећи заједно с војницима по земуницама, које су му испиле снагу и руинирале здравље. Учествовао је и у бугарскоме рату, где му се здравље још јаче погоршало. По наређеној демобилизацији похитао је своје дому, из кога је одсутвовао годину дана, али му не би суђено да види свој дом и своје миле и драге у њему. Разболес се на путу и задржао у Нишу, где је после два дана испустио своју племениту српску душу. Мртво тело његово пренето је у Кушиљево.

Пок. попа Љуба био је један од угледних наших свештеника, гечит и пун љубави према народу и Отаџбини, за чију је величину и живот изгубио у савесном вршењу своје дужности.

† **Поп Милета П. Стојановић**

Овај школовани свештеник црногорски, парох и учитељ из Шинера, када је избио црногорско-турски рат оставио је правну школу и опустелу парохију, па је са својим парохијанима у редовима простих бораца с брзометком у руди, као обичан војник, чинио чуда од јунаштва

у борбама око Скадра. Никада није имао починка у логору већ се стално налазио у првим извидничким редовима. То је овај поп војник који је прекинуо телефонске жице међу одељенима турске војске која су се налазила на Штоју и Бардањолту.

Сви су веровали да непријатељско таче не може погодити попа Милету, као што је то било веровање за његова делу Нова Векова, који је чинио чуда од јунаштва у борбама с подгоричким Турцима на Загарачу више Подгрице.

Поп Милета је био признат као најхрабрији војник у зетском одреду.

Пошто се повратила црногорска војска са Скадра он је отпочео свој рад у школи и парохији. Али на глас о рату с Бугарском, одмах је дошао у Куманово где је нашао брата свог Милутина Стојановића, коњичког поручника. Поп Милету поставише за заступника проте у коњичкој дивизији. Вршио је свештеничку дужност, али није изостао а да не учествује у свима борбама с крстом и пушком у руди противу Бугара. За показану храброст у борбама с Бугарима, командант коњичке дивизије Кнез Арсен предложио га је за највеће војничко одликовање.

Уживао је љубав, признање и поштовање официра и војника коњичке дивизије.

У борбама је био два пута рањен и један пут контузован, али судбина хтеде да га на позицији захвати страшна болест колера, којом савладан, испусти племениту душу у најлепшем добу живота 31. јула ове године на Ристовцу.

† **Васа Равничанин и † Корнелије Драшкоци**

АПТЕКАРИ

Два млада живота на олтар Отаџбине, два добра пријатеља на жртвеник Ескулапов. Весели и чили, свесни да приносе своје жртве са спас потлачене браће, пошли су у свети рат ослобођења и оставили своје младе животе као откуп.

И апотекари у овом су рату подносили две жртве: у крви и имању, али су своју дужност савесно вршили до краја. Мало их је, ал су људи. Поред резервног пешадијског потпоручника Боре Аранђеловића (слика на 27 страни) апотекара из Лесковца, који није хтео у апотеку но је отишао у редове бораца, да као прави јунак погине првог дана кумановске борбе, 10. октобра као водник VI пешадијског пука првог позива, умрли су од тифуса у Мустафа Паши под Једреном, *Корнелије Драшкоци* и у Улцињу *Васа Равничанин*, први апотекар у Рашкој а други у Рековцу, обојица прошле године тек отворили апотеку, обојица пре 3-4 године изашли из школе. Као апотекари војни обвезници они су у пољским болницама пратили покрете наше храбре војске, неуморно радећи на видању рана рањеним и лечењу болесних ненадмашних српских јунака, за које су они имали толико искрено саучешћа и пуно љубави, док у поменутих местима нису и сами подлегли тешким и opakим болкама, на савесном и преданом вршењу своје дужности.

Слава им!

† **Никола Л. Илић**

МЕДИЦИНАР ИЗ ЗАЈЕЧАРА

У Зајечару је преминуо 18. јула а сутра дан погребен млади *Никола Илић*, лекар, син тимочког окружног физикаса д-ра Лазе.

Млади Никола био је одличан ђак и с пасијом се одао медицини, да би достојно заменио свога оца. Кад је букнуо рат, он се, по угледу на младост свога родитеља, ставио на расположење својој земљи предано и савесно вршећи хуману дужност своју. Али зао удес није му дао да истраје до краја, да сачека крај крвавих ратова и види ослобођену српску земљу, па да се у новој проширеној својој Отаџбини посвети високо хуманоме позиву своје. Он је подлегао тешкој болци

— коју је дуго носио, стојички је подносио. Грађанство зајечарско похитало је, да ублажи родитељску тугу уваженога свога члана д-р Лазе Илића, који је у пуној мери заслужио да му се одазове искреним саучешћем.

† Божидар Максимовић

СВРШЕНИ БОГОСЛОВ

Млади Божидар по свршетку богословије Светога Саве одслужио је свој рок у војсци као болничар. Пошто се због младости није још могао запознати по ње у Немачку да проучи народно газдинство и усаврши се у немачком језику у Најштату, више Берлина затече га глас о мобилизацији српске војске и он похита у Отаџбину, да као добар син српског народа стави себе у службу велике идеје. За време српско-турског рата био је на служби у санитетском возу број 2. Служба у овом возу, када се врши са онолико самовесности са колико ју је вршио Божидар, није лака, јер је болничар изложен не само великом дано ноћном штрапацу но и опасности да се зарази. Божидар се у првом рату заразио пегавим тифусом, али га је срећно прележао. У другоме рату, с Бугарима, одређен је за пољског болничара код црногорске бригаде, где је своју дужност вршио како се могло очекивати од младег лепо васпитаног и образованог Србина, који је био свесан своје дужности и пред Богом и пред својим народом. Када је мир закључен разрешен је војне службе 27. јула. У Скопље је стигао 5. августа а сутра дан на Преображење, напрасно је умро покошен несрећном колером. Покојник је био идеално честит младић, син је поп Матеје церовачког, коме једина утеха може бити што му је син пао за Отаџбину

Свештеници на бојном пољу

Поп Мато С. Кривокапић

СВЕШТЕНИК ЗЛОТСКИ

Јунак из ранијих наших ратова, у којима је са својом јунаштва стекао и видна признања, јер су му српске груди искићене многим одликовањима, и ако под теретом година био је међу првима, који је похитао на бојно поље, да се по својој снази одужи својој савести и да и под седим власима млађима пружи примера како су се стари борили. Поп Мата рода јуначкога био је и у овој прилици достојан члан браства Кривокапића, који су вазда била на гласу са своје храбрости, љубави према своме народу и готовости да се за народне идеале жртвују. Износио слику овог примерног народног пастира, који се у много крвавих бојева огледао и с мачем и с крстом у руци испуњавамо своју дужност и чинимо правду према једном свештенику, који је појмио своју пастирску дужност и врши је, како Србину доликује.

Заслужне Српкиње

ЈУНАК ИЗ ПЕТ РАТОВА Марина Величковића

Врла Српкиња Марина Величковића, рођена Грѓићева, чију слику овде доносимо, учествовала је у пет српских ратова, почев од своје ране младости.

У првом српско-турском рату 1876. девојчица од својих шеснаест година, са кратком косом, у војничкој блузи, а са оружјем у руци борила се у ланцу, у првим борачким реловима упоредо са храбром својом браћом — за шта је и одликована — на предлог команданта Хрватовића сребрном медаљом за храброст а на понос свима Српкињама.

У другом српско-турском рату, старија и јача, ушла је међ болничаре — и са њима заједно из борбе вадила и доносила рањене војнике ударајући им прве завоје — баш као Косовка Девојка — за шта је опет добила ратну спомену.

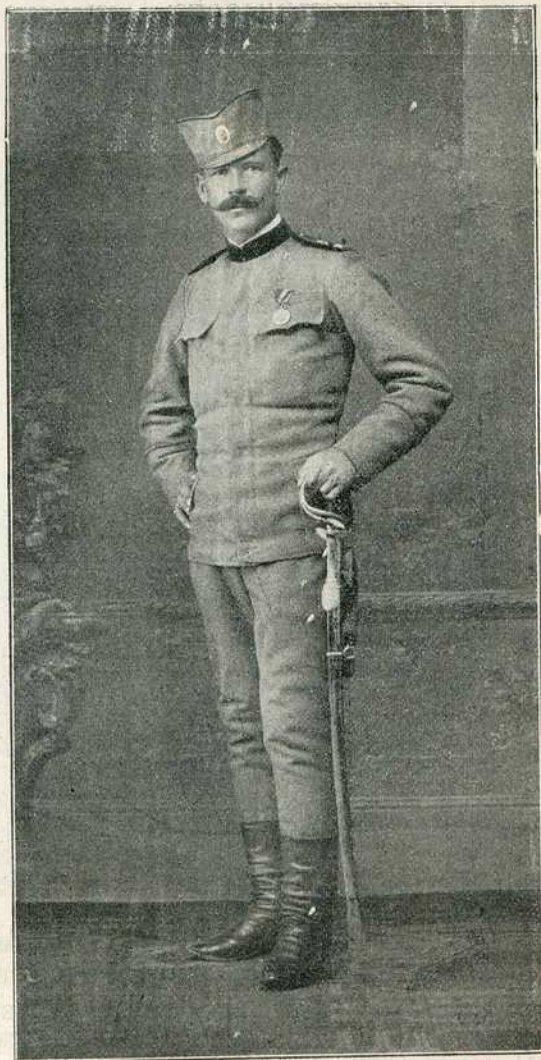
После 10 година, будући већ искусна домаћица, радила је успешно и у бугарско-српском рату као вредна болничарка — а након година — приликом прославе 25 годишњице српско-турског рата добила је од Краља, као признање за учињене услуге у минулим ратовима за Краља и Отаџбину медаљу за војничке врлине.

За време анексионе кризе, одмах је отишла на болнички курс да обнови своје знање и искуство стечено у ратовима — да би га опет могла ставити на расположење српским рањеницима кад затреба.

И збиља чим је пукао први велики и свечани глас о мобилизацији дичне и храбре српске војске — узаврела је ратничка крв у њеним — и ако старим жилама — али младом срцу — и одмах се мобилисала и сама — и отишла прво у Врање, па онда у Куманово и радила усрдно и вредно до краја турског рата, када се вратила у београдске болнице, где је затекао бугарски рат — и где је радила све до данашњег дана опет као искусна и вредна болничарка.

Нека је хвала и признање дичној и храброј Српкињи!

Посланици као ратници

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОТПОРУЧНИК

Радојко Ђ. Миладиновић

НАРОДНИ ПОСЛАНИК

Од народних посланика наших, међу којима је већи број резервних официра, активно су узели учешћа у последњим ратовима као борци само двојица. Једноме, Алекси Жујовићу, који је одликован златном медаљом за храброст, донели смо слику на страни.

Жујовић је са шумадијском коњицом узео учешћа и у српско бугарскоме рату у коме се такође у више крвавих борби опет особито одликовао и истакао. Горе доносимо слику његовог јединог из Скупштине ратнога друга народнога посланика из групе самосталних радикала Радојка Ђ. Миладиновића, бив. дугогодишњег деловође и председника општине крушевичке у срезу рамском. Као резервни наредник Миладиновић је по својој доброј вољи, и ако није морао учествовао за сво време у опсади Једрена, где се особито одликовао да је награђен чином потпоручника и сребрном медаљом за храброст. И у рату с Бугарима је учествовао и ту није остао постидан. Миладиновић је учио учитељску школу и доцније се посветио економији и политици. У оба рата је учествовао као водник 9 пешадијског пука другог позива. Његови бирачи могу се поносити са својим јунаком послаником.

Наши у Бугарској

— Штаб Тимочке Војске под кулом у Кули —

Донели смо раније лепе слике команданта Тимочке Војске пуковника Вукомана Арачића и начелника њего-

ва штаба коњичког потпуковника Ђорђа Ђорђевића, а на страни 520 доносимо једну врло лепу слику, која представља цео штаб Тимочке Војске снимљен у Бугарској, под рушевинама старе куле у Кули. На средини слике је пуковник Вукоман, до њега потпуковник Ђока, па се даље ређају командант артиљерије пуковник Мирко Милосављевић, помоћник начелника штаба артиљериски потпуковник Мирко Поповић, референт инжињерије мајор Милан Николић, референт санитета пуковник д-р Јосиф Хрњичек. Сасвим под кулом је резервни наредник Дим Лешјанин командир телеграфског одељења, на крају слике је у цивилу адвокат Ђупријски Московљевић, а мало одвојен од куле с десне стране је ађутант команданта Белградичког одреда потпуковника Ђоке коњаник резервист Милан В. Богдановић студент.

НАШИ ЈУНАЦИ

Потпуковник Војислав Т. Николајевић

Са особитим задовољством украшавамо једну страну данашњег броја верним ликом једнога од највећих јунака из последњих наших ратова, достојнога потомка Хајдук Вељка; пешадијског потпуковника кумановског јунака Војислава Т. Николајевића.

Мајор Војислав прославио се присебношћу и личном храброшћу критичнога момента кумановске битке 10. октобра, када је допао пет тешких рана. О славним подвизима његовим ми смо опширније писали већ у првоме броју, на страни 10., а тај извештај сада допуњујемо и ликом овог интелигентног и спремног, а при томе веома симпатичног официра нашег, који је у крвавом окршају ојбравао веровање другова, да је јунак, који ће своју готовост да живот да за Отаџбину испољити када му се први пут укаже прилика за то.

О Кумановској битци никад се неће моћи писати, а да се упоредо не помену два највећа имена тога славног и значајнога дана потпуковника Александра Глишића, команданта 7. пука, и мајора Војислава Т. Николајевића, команданта Глишићевог другог батаљона.

За велике заслуге своје Николајевић је одликован највећим војничким одликовањем Карађорђевог звездом с мачевима и унапређењем у чин потпуковника.

Последњим распоредом одређен је за помоћника команданта 10. пука Таковског, али на дужност још није могао отићи, јер се још није довољно опоравио од тешких кумановских рана.

Потпуковник Николајевић је један од оних српских с којима ће се српска војска на сва времена дичити и поносити.

Наши на страни

Чеда Мијатовић

Повукавши се из државне службе у заслужени мир уважени наш стари државник и књижевник, академик Чеда Мијатовић настанио се у Лондону. И ако далеко од Отаџбине Мијатовић је увек носио у своме срцу и када год му се дала прилика да може послужити српској ствари, увек је настојавао да то искористи за српски народ и Србију. Као човек који се креће у високом аристократским круговима он је био у приликама да се благовремено обавести о политичким догађајима и своја сазнања увек је гледао да искористи за Србију. Заузимајући се врло енергично у најугледнијим енглеским листовима за праведну српску ствар која је увек у Лондону у Чеди Мијатовићу имала одличнога адвоката. За време лондонских преговора наше делегате и нашу ствар Мијатовић је много задужио и заслужио је, да га са ствара и много заслужна овако сетимо и покажемо му, да и ако нам је далеко од очију није нам далеко од срца.

Министарство освете Косова и Сливнице

— Уз наше слике —

Д-р Паза Пачу је најугледнији, најстарији па ипак највреднији члан Пашићева кабинета. Пачу је тако мајсторски управљао српским финансијама за ово време, да је тиме запањивао и пријатеље и непријатеље. Као министар финансије, раније, и као дугогодишњи председник финансијског одбора у Народној Скупштини д-р Пачу је врло много допринео сређивању наших финансија и тиме је стекао заслуге, које се никад не могу — не смоју заборавити. И ако медецинар по школи, д-р Пачу се од ране младости своје бавио финансиским питањима и на томе пољу је круг свога знања толико проширио да с правом ужива глас нашега најбољег финансијера. Требало је да дође рат да му то признање одату и пријатељи и политички противници. Србија је више од године дана у рату, годину дана она држи под оружјем и на храни преко четири стотине хиљаде људи, па — и ако су се државни приходи за то време знатно умањили државне благајне функционишу као сат тачно и увек на време и исправно се врше све исплате. То је био у стању извести само један тако темељно стручно образован финансијер као што је Пачу, чије су способности Отаџбини биле у овим судбоносним приликама од недогледне користи.

Д-р Пачу је из кола оснивача радикалне странке и данас је не само у својој странци но у Србији у опште један од најобразованијих и најспособнијих наших државника.

Као стари парламентарцац у данашњој Скупштини д-р Пачу важи као један од најбољих говорника, чији су говори увек пуни језгре, пуни стварности те се увек с особитом пажњом слушају са свих клупа.

Д-р Пачу својом стремом, и својом радљивошћу и преданошћу на послу за опште добро чинио би част свакоме европском кабинету, а његово присуство и сарадња у кабинету освете Косова и Сливнице било је права срећа за Србију.

Коста Стојановић, као млад професор исти цао се међу својим друговима великом способношћу и великом љубављу према роду, што му је брзо извојевало лепо место у политици. Млад је ушао у Народну Скупштину и одмах је ту испољио пуну своју вредност. Врло је брзо напредовао и пре неколико године видимо га као министра народне привреде. Када је у очи крупних догађаја Пашић примио владу у своје руке за свога министра народне привреде узео је тадашњег потпредседника Народне Скупштине Косту Стојановића. Он је ту наставио рад на привредном преображају земље, за којим је он искрено тежио и на чему је предано, с пуно љубави и с правим разумевањем посла свесрдно радио, све док крупни политички и ратни доживљаји нису пажњу целог света са свих ствари скренули на себе. Чим су се ти догађаји утишали он је желео да приступи извршењу замишљенога свога програма. Када му се учинило да у томе наилази на тешкоће он се радије повукао но да заузима положај са кога општем добру није у могућности да послужи онако како се њему чини да треба.

Коста Стојановић је од млађих политичара један од најутицајнијих у својој странци, а као стручњак он долази у рад првих наших економиста. Да га с правом на тако угледно место стављају сведок су његови књижевни радови из те области, као и његово деловање на положају министра народне привреде.

Српска војска у Охриду

— Прослава бадњака у Новој Србији. —

Мислећи на који ће се начин што више Србовати и како ћемо се што боље спремити за дане које смо сада доживели, незаборављени витез Милослав П. Куртовић као млад официр успео је, борећи се с пуно незгода и савлађујући све препоне, да у српски војнички живот унесе старе српске обичаје. Тако је, Куртовићевом иницијативом у српску војску унет стари српски народни обичај прославе бадњака

Бадњак се од тада у свима гарнизонима код нас свечано прославља па су га весело и радосно провели и прославили и наши војници, који су се затесли у Новој Србији. Наша слика представља једну такву прославу у Охриду. Дунавски коњички дивизион кроз заставама српским окићену варош језди на својим поамним парипима за бадњак Напред је командир капетан *М. Кр.*

Наша војска у Новој Србији: Бадњак српске коњице у Охриду 1912.

Ђорђевић, а уз њега су (десно) капетан *Милан Гудовић* и (лево) славно погинули на Брегалници резервни коњички потпоручник *Милан М. Марковић*.

ГОДИШЊИ ПОМЕН

Погинулом потпуковнику **Александру М. Глишићу**, команданту VII. пука и погинулом студенту техничару **Сањи Ж. Живановићу**, био је помен у суботу 5. октобра у **Куманову** куда су им породице отпутовале.

Осветници Косова и Сливнице

Мајор † Коста Ценић

славно пао на koti 650.

У крвавим борбама на Брегалници погинуо је пешадијски мајор Коста Ценић командант 3 батаљона V. пешадијског пука Краља Милана. Мајор Коста, чију смо слику донели на 426 страни, са својим батаљоном цео дан 17 јуна борио се на koti 650 код Штипа против читавог пука бугарске пешадије и шест бугарских топова.

Мајор Ценић са својим командирима, водницима и војницима показао је ту чуда од храбрости и јунаштва.

Бугари су као бесни шест пута јуришали на koti 650 да узму положај али су их наши храбри војници контра нападима стално одбијали. У тим силним јуришима редови храбрих српских осветника били су јако проређени.

Мајор је Ценић знао и у најкритичнијем моменту довикнути својим потчињеним:

— „Одступања нема!“ „Напред за част Отаџбине“.

И његови командирци остали су на својим местима борећи се као лавови и ако су у неравној борби изгубили више од половине својих најбољих војника.

Храбри капетан Ђорђе Мандић сачекао је Бугаре на педесет метара и са остацима своје чете пошао је на јуриш. Тада се отворила права запорошка сеча. Бомбе су праштале, док није дошло прса у прса. Капетан Пиперчић повео је своју чету по седми пут на јуриш. Дрски нападачи беху са свим одбијени од наших положаја.

За време овог најљућег окршаја погинуо је од непријатељског шрапнела командант храбри Коста Ценић а неустрашиви Ђорђе Мандић пао је испробадан и исечен бугарским бајонетима и сабљезама. Батаљон Ценићев са осталим батаљонима пука који је био на тим положајима, осветио је Сливницу и свога главара.

Мајор Ценић учествовао је у свима борбама прве армије. Био је и на Скадру. У кумановској битци био је рањен. За показано јунаштво унапређен је за мајора и одликован медаљом за храброст. Слава му!

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН

† Ивко Јовановић

славно пао на Страшној Чуки 10. јула 1913

У крвавом окршају с Бугарима на Страшној Чуки пао је као јунак Ивко, командир чете у славном четвртог пуку, трећег позива.

Капетан Ивко био је разборит и бистар сељак из Засаља у срезу пожешком округа ужичког, и са њим се један нечујан, скроман и тих живот јуначки угасио. Један тип српског сељака, који мало хоће да говори о себи, да се мало размеће са својом вредношћу, карактером и заслугама био је и овај трудбеник на стварању Велике Србије.

Патријархално поштење и врлине краше дом Милића Јовановића у Засаљу, у ком је, као најстарији за другар одрастао покојни Ивко, васпитан у српском родољубљу. Са својих лепих особина, увек је цењен и

одликован у свом месту и околини: биран за председника општине више пута.

Његова смрт је губитак ненакнадим за његову околину, у којој је покојник вредео и својим карактером и поштењем и увиђавношћу у пољским радовима и домаћим пословима. Породица покојникова смрћу свога најбољег члана има велики губитак да поднесе, али губитак са којим се може увек поносити!

Бог да прости и овог нашег хероја, на чијим се костима ствара Велика Србија.

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН

† Богдан П. Ерић

славно пао на великом Говедарнику

На Великом Говедарнику уз друге славне синове нашег народа, који јуначки падоше да им име вечито живи, пао је ноћу између 7. и 8. јула као осведочени јунак и резервни пешадијски капетан друге класе *Богдан П. Ерић*, учитељ у Дражевцу, водник у трећем батаљону 18. пука Краљевића Ђорђа.

Учитељи су у овим ратовима осветлили образ себи и своје сталежу, а капетан Богдан био је најзаслужнији међу њима.

Одличан учитељ он је био и одличан војник, који је знао не само сам стати на страшном месту но и друге на њему задржати. У битци на Куманову, где је његов пук имао да издржи најснажнији ударца Турака, поручник Богдан био је велики. Својим држањем и радом на Куманову он је задивио војнике од заната. Добио је унапређење за капетана и одликован јенајвећим ратним одликовањем, добио је Карађорђеву

Звезду с мачевима. Познато је, да су резервни официри одлично замењивали активне, па су дужности своје вршили преко сваког очекивања добро, да су били и храбри и способни, и када је међу хиљадама њих једини Богдан Ерић добио Карађорђеву Звезду може се просудити колико је он добар био и како је велике заслуге стекао на Куманову, где је прихватио команду над четом, батаљоном, малим остатком пука, када су многи изгубили главу и када се решавало на којој ће страни бити победа.

Капетан Богдан учествовао је и у битолској битци као и у свима борбама што их је његов пук имао с Бугарима, док није пао од небратске бугарске руке.

Покојни Богдан одмара своје млађано и јуначко тело у кршевима на положајима Великог Говедарника које је храбро бранио и на којима је свој живот положио, кад је највише био потребан својој Отаџбини, у најбољем цвету своје младости, у 28. год. свог живота.

У њему је Отаџбина изгубила једног од најпреданијих просветних радника, свесна узвишеног задатка који нас је очекивао, и који је најзад требало и решити. Своје ученике одушевљеним речима запајао је вером у будући успех српскога рода подсећајући их на идеал Велике Србије, да, на послетку и сам као најречитији пример и свој живот положи за њега.

За собом поред родитеља оставља верну и много љубљену љубу са синчићем од годину дана, који није ни запамтио свог јуначког оца.

Из нове Србије: Иконостас српске цркве у Прилипу

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОТПОРУЧНИК

† **Михаило Ристовић**

СЛАВНО ПАО НА БРЕГАЛНИЦИ 18. ЈУНА

Потпоручник Михаило, чију смо слику донели на страни 488., учитељ по занимању, као водник у II. пешадијском пуку Књаза Михаила јуначки је пао на бранику Огаџбине своје. Сва, који га познају оплакују и жале за овим млађаним животом, јер је у њему изгубљен храбар војник и вредан просветни радник. У колико су жалосни у толико су и поносити његовим јунаштом. Јуна 17., кад небраћа Бугари извршише препад на нас, он је био први који је похитао да стане на браник миле и драге нам Отаџбине. Сви су се дивили његову јунаштву. Кад, тешко рањен, паде командир чете капетан Михаило Васковић, чију смо слику донели на 392. страни Ристовић, се појави као херој са голем сабљом у руци кличући војницима:

„Јунаци, излазим пред вас као ваш командир. Држите се храбро, соколи моји, правда Божја на вашој је страни! Сетите се Обилића, Карађорђа, Хајдук Вељка, Синђелића и других наших јунака који храбро падоше на браник Отаџбине, који падоше за име српско. Они су вечита живота, они никад неће умрети. Соколи моји, куцнуо је час, кад и ми треба да заложимо живот за име српско, за Краља и Огаџбину и за земље наших старих царева и краљева. Имајте на уму, да ћемо и ми, ако се свесно будемо одазвали светом позиву, бити вечита живота, и ми ћемо бити достојни потомци Обилића, Карађорђа, Синђелића, Хајдук Вељка и других“.

Када је изговорио ове речи, прекрстио се и пошао напред. Пред њима, на 600 метара, био је шанац небраће Бугара, који су они, препадом били заузели од наше војске. Хтео је по цену живота да поврати шанац.

У томе је успео, шанац је освојио, Бугаре потиснуо и тако им задао смртни ударац. Али, није имао среће да види како се српска свилена застава лепрша на бугарском шанцу, јер га врело таче братоубилачког топа погоди у јуначке груди. Последње речи су му биле:

— „Напред, јунаци! Напред, соколи, победа је наша!“

Његова се чета и даље храбро борила али са сузним очима, јер је изгубила јунака са Куманова и Прилипа, Битоља и Брегалнице, изгубила је косовског осветника и правог Србина, који храбро паде за Српство, проносећи српску заставу кроз Стару Србију, Македонију и Албанију.

Ратни другови његови заузеше Штип и Кочане, Пехчево, Криву Паланку, Кратово, Царево Село и друга знатније места, а витез Михаило наћи ће на светом окупу под круном Немањиним, цара Душана, цара Лазара, Милоша Обилића, Старог Југ Богдана, Бошка Југовића, Топлицу Милана, Косанчић Ивана, Павла Орловића, Бана Страхинића и друге српске јунаке који су, као и он, пали храбро, за Српство.

Михаило је оставио стару мајку и децу, коју ће народ српски да прихвати. Наша ће мила земља Србија и њима дати што им треба и прихватиће их као децу храброг јунака.

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОТПОРУЧНИК

† **Панта М. Радојковић**

СЛАВНО ПАО НА КРИВОЛАКУ

На Петров дан, 29. јуна, преминуо је у нишкој болници од задобивених рана у борби код Криволака, а сахрањен 2 јула у бучјанском гробљу, *Панта М. Радојковић*, из Бучја, резервни пешадијски потпоручник XIV пешадијског пука II. позива, дугогодишњи деловођа општине бучјанске.

Покојни Панта рођен је у селу Бучју 27. јула 1873. године. Још у младим годинама остао је сироче без оца који је у српско-турском рату 1876 године такође

јуначки погинуо. Основну школу свршио је у Бучју, и после школе читајући разне корисне књиге он се трудом својим усавршио и био одличан на перу. Као такав био је дугогодишњи деловођа општински у свом месту рођења, а вршио је добровољно и друге хуманитарне дужности са највећом преданошћу и тачношћу. До поласка у рат био је секретар Земљорадничке Задруге и руководио је пословима бучјанске Стрелачке Дружине, као њен вредни председник. Као друг био је добар, искрен и карактеран те је у сваком друштву радо приман, а поред тога био је добар домаћин, нежан муж и отац. Војничку службу високо је ценио и страсно волео, па се трудио и положио испит за резервног официра у који је чин произведен и као такав отишао у рат. Своје сељаке, своје ратне другове прикупљао је око себе, храбрио их и помагао, давао новац на зајам и делио с њима и последњи залогај. У частвовао је у одсудној битки на Куманову и Битољу где се храбро борио, али је из истих изашао неповређен, док му није сада код Криволака, братоубилачка рука задала смртну рану од које је умро.

Као што је познато његов пук имао је 19. и 20. јуна да издржи најтежи удавац Бугара, који су великом снагом навалили да продру код Криволака. Храбрећи своје соколе и летећи од једног до другог потпоручника Панту ударило је једно зрно у утробу, његови војници су га изнели из ватре али му помоћи није било, јер је рана била смртна.

Скромни општински деловођа показао се на бојном пољу као одличан четовођа, који је свесно и живот жртвовао, само да помогне да се одбије непријатељ, који је са знатно надмоћнијом снагом надирао. Свој живот дао је за Српство и његово име у повесници проширене Србије биће уписано поред осталих витезова златним словима, као пример ретког пожртвовања за остварење српских идеала. Српско небо, које је кроз своје свете двери примило толики број српских витезова, примило је и племениту душу Панте у коло дичних Обилића и осталих славом увенчаних мученика и праведника.

Какав је српски војник

— Оцене страних ауторитета —

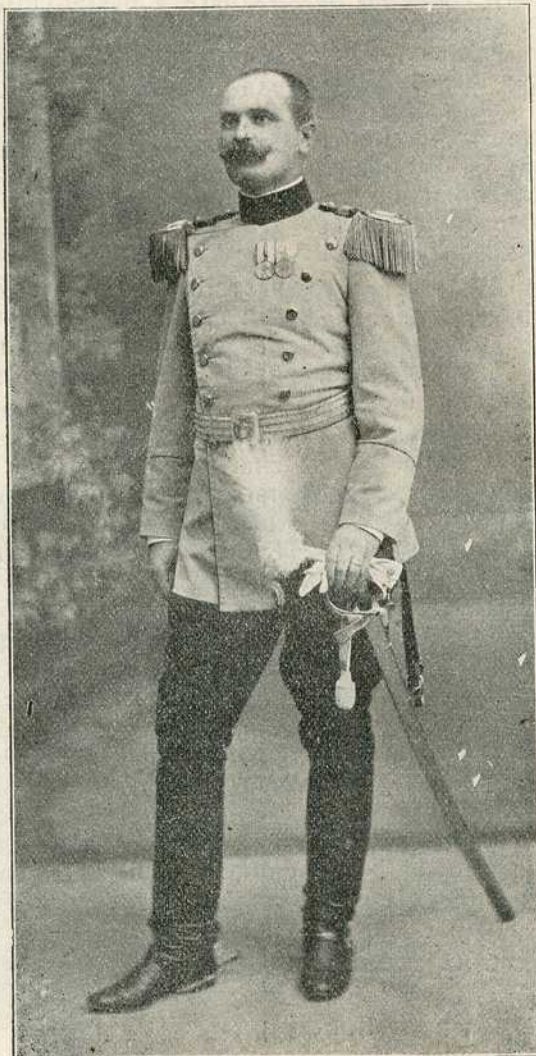
Поступно развијање српског напада на целој борбеној линији и суделовање две армије на тешком терену, било је ремек дело комбиноване стратегије. Пуковник Томсон, Британски војни аташе, који је са српском војском, био изјавио је своје уверење, да ни једна војска у Европи не би могла превазићи Србе у овом брском рату.

И, одиста, јунаштво, покретност и издржљивост пешадије, показана умешност потчињених команданата и лакоћа којом цела војна машинерија ради, производи код странца највеће дивљење. Поједини штабови су мањи него што је то обичај код армија Великих Сила, нема ту ујурбаности ни мешања од стране штабова о поједине командне јединице и превасходан успех који је постигнут, мора се приписати свесрдном раду свих родова оружја. Заиста, сваки човек овог чудноватог земљорадничког народа зна инстинктивно тачно где би најбоље у овој војничкој машини могао послужити.

Они који су до сада сматрали Бугарску као најмоћнијег војничког фактора на Балкану морају сада променити мишљење. То ће они учинити у толико пре што им је овај рат показао свету праву вредност Срба и што им је дао поверења у саме себе; овај рат је заиста био права благодет за Србе.

Армин Баргле у „Дели Телеграфу“

Осветници Косова и Сливнице

ПЕШАДИЈСКИ ПОТПУКОВНИК

Коста Михајловић - Рускомандант I. батаљона III пука II. позива
Славно пао 11. јула на Грленској Чуци

Како су очајнички вођене борбе између храбре наше војске и Бугара показују они небројени гробови међу којима није редак ни гроб вишега официра. Један од великих јунака великога нашега доба је и храбри потпуковник Коста Михајловић - Рус чију слику горе доносимо. Са својим батаљоном храбрих Пироћанаца у славној Недићевој дивизији потпуковник Коста учествовао је у свима борбама што их је Недићева дивизија имала с Турцима од Мердара до Битоља. У њима се особито одликовао и награђен је чином потпуковника и највећим одликовањем златном медаљом за храброст. У бугарском рату показао се достојан тога признања. У свакој борби био је на челу свога батаљона храбрећи и соколећи своје војнике, који би на реч свога омиљеног команданта свакад смело полетели тамо где смрт највише коси. У крвавој борби при заузећу Грленске Чуке непријатељски куршум угасио је живот овога јунака, чије ће се име помињати међу именима највећих хероја ова два рата.

Потпуковник Коста родом је из Смедерева, а војничко образовање добио је у Русији, због чега су га другови из милоште звали Рус. Био је врло спреман официр и веома симпатичан као човек, те је и славна смрт његова изазвала опште саучешће.

Пренет је у Београд и овде свечано укопан.

Слава славно палом потпуковнику Кости Русу!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS